



Kliimaministeerium
info@kliimaministeerium.ee

Teie 09.12.2025 nr 1-4/25/5406

Meie 20.01.2026 nr 2-2/2025/0080

Arvamus tuumaenergia ja -ohutuse seaduse eelnoole

Austatud energeetika- ja keskkonnaminister

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium edastas 15.12.2025 Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile (edaspidi TTJA) arvamuse avaldamiseks Kliimaministeeriumi esitatud tuumaenergia ja -ohutuse seaduse eelnõu (edaspidi eelnõu).

TTJA on eelnõuga tutvunud ja tänab võimaluse eest arvamust avaldada. TTJA tähelepanekud ja ettepanekud eelnõuga seoses on alljärgnevad.

1. Eelnõu § 2 lõige 1 punkt 1. TTJA ettepanek on täiendada sätet, lisades sõna „transiiti“ järele sõnad „ning füüsilist kaitset“, kuna füüsiline kaitse (*physical protection*) on Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuri (edaspidi IAEA) praktika kohaselt lahutamatu osa reguleerimisalast, mitte ainult alamteema.
2. Eelnõu § 2 lõige 1 punkt 5. TTJA teeb ettepaneku muuta sätte sõnastust, täiendades seda rahvusvahelise mõõtmega, kuna IAEA EPR-standardid rõhutavad rahvusvahelist mõõdet (teavitamine, abi). TTJA sõnastusettepanek on järgmine: „5) tuumakäitise ja tuumamaterjaliga seotud hädaolukordadeks valmisolekut, nende lahendamist ning riikliku ja rahvusvahelise koostöö korraldust;“.
3. Eelnõu § 2 lõige 1 punkt 6. TTJA ettepanek on sätet täiendada, lisades sõna „tuumajäätmete“ ette sõnad „radioaktiivsete jäätmete, sealhulgas“. IAEA praktikas on „*nuclear waste*“ ebasoovitav üldmõiste, kuna see võib jätta välja madala ja keskmise aktiivsusega jäätmed ning see ei hõlma kogu jäätmealdust, mille üle tuumaregulaatoril on pädevus. IRRS missioonidel on see korduvalt märgitud kui terminoloogiline risk.
4. Eelnõu § 3 ja § 52 lõige 2. TTJA ettepanek on eelnõu § 52 lõikes 2 toodud tuumaavarii termin tõsta eelnõu §-i 3, kus on defineeritud seaduses kasutatavad terminid, kuna tuumaavarii mõiste on kasutusel juba eelnõu § 3 lõikes 1.
5. Eelnõu § 3 lõige 1. TTJA teeb ettepaneku säte ümber sõnastada järgmiselt: „Hädaolukorra planeerimistsoon on eelnevalt määratletud piirkond, mille piires kavandatakse ja rakendatakse tuuma- või kiirgusavarii korral kiireloomulisi ja vajadusel pikaajalisi kaitsemeetmeid.“. TTJA pakutud sõnastus hõlmab lisaks tuumaavariile ka kiirgusavariid ning kiireloomuliste

kaitsemeetmetele lisaks ka pikaajalisi kaitsemeetmeid, mille kavandamine ja rakendamine võib olla teatud juhtudel vajalik.

6. Eelnõu § 3 lõiked 2 ja 10 ning § 52 lõige 2. TTJA teeb ettepaneku nimetatud sätetest välja jätta fraas „käesoleva seaduse tähenduses“, kuna ükski nendest mõistetest ei ole kasutusel teistes seadustes.
7. Eelnõu § 3 lõige 2. Lisaks eelmises punktis toodule teeb TTJA ettepaneku täiendada sätet, lisades sõna „sündmus“ järele sõnad „mis ei ole tuumavarii, kuid“, kuna ilma selle täienduseta oleks intsidendi definitsioon liiga lai, hõlmates ka tuumaavarii mõiste.
8. Eelnõu § 3 lõige 5. TTJA ettepanek on asendada fraas „Kavandamise aluseks olev oht“ fraasiga „Baasoht“ ning teha vastavad muudatused ka eelnõu § 77 lõike 1 punktis 2, lõikes 2 ja lõike 3 punktis 1. TTJA hinnangul on fraas „Kavandamise aluseks olev oht“ liiga kohmakas ja seda terminit on sätete sõnastustes keeruline kasutada ilma, et sättest aru saamine ei kannataks. TTJA pakutud asendus on lühem ja selgem ning tekstis paremini kasutatav.
9. Eelnõu § 4 lõige 1. TTJA ettepanek on säte ümber sõnasta järgmiselt: „(1) Keelatud on mis tahes tegevus, mis on suunatud tuumarelvade, tuumalõhkeseadmete või radioaktiivset materjali laiali paiskavate või hajutavate vahendite loomisele, arendamisele, valmistamisele, hankimisele, omamisele, kasutamisele või nendele tegevustele kaasaaitamisele, samuti tuumamaterjali või muu radioaktiivse materjali mis tahes mitterahumeelne kasutamine.“. Pakutud sõnastus hõlmab rohkemaid mitterahumeelseid tegevusi, kui eelnõu sätte sõnastus.
10. Eelnõu § 5 lõige 3, § 6 lõige 3, § 24 punkt 1 ja 52 lõige 2. TTJA teeb ettepaneku nimetatud sätteid täiendada ja lisada sõna „inimese“ järele sõna „elule“, kuna inimese elu on samuti põhiseaduse kaitse all olev väärtus.
11. Eelnõu § 6 lõige 1. Sätte sõnastus on eksitav, kuna võimaldab tõlgendust, mille kohaselt ohutus ei tohi segada äritegevust. Säte ei tohi välistada pädeva asutuse õigust ohutuse tagamiseks tegevusi peatada või keelata. TTJA teeb ettepaneku säte ümber sõnastada järgmiselt: „(1) Tuumaohutus tuleb tagada kogu tuumakäitise elukaare vältel kõigis tuumkütusetsükliga seotud tegevustes selliselt, et võimalik oleks eesmärgipärane tuumakäitise käitamine, tuumaseadme kasutamine ja tuumkütusetsükli tegevuste tegemine.“.
12. Eelnõu § 7 lõige 2 ja teised 34 sätet, kus on nimetatud valdkonna eest vastutavat ministrit. TTJA juhib tähelepanu, et seletuskirjast ei selgu, millise ministri juhtivat ministrit on nendes sätetes silmas peetud. TTJA leiab, et selguse huvides tuleks eelnõu seletuskirjas vähemalt ministri tasemel ära märkida, millise ministri vastutusala valdkonda on mõeldud.
13. Eelnõu § 8 lõige 1. TTJA ettepanek on asendada fraas „lubade väljastamine“ fraasiga „haldusaktide andmine ja menetlustoimingute tegemine“, kuna asendatav fraas on liiga kitsas - see ei hõlma endas teisi haldusakte, mis ei ole load, ega menetlustoiminguid (nt kooskõlastuse või arvamuse andmine või kooskõlastuste küsimine jne), mis samuti kuuluvad pädeva asutuse ülesannete hulka.
14. Eelnõu § 8 lõige 2. TTJA hinnangul tuleb pädeva asutuse ülesannete hulgast välja jätta need ülesanded, mis on kiirgusseaduses (KiS) reguleeritud, et välistada segadust tekitada võivat topeltregulatsiooni.
15. Eelnõu § 9. TTJA teeb ettepaneku lisada eelnõu § 9 lõike 2 järele täiendav lõige, millega sätestatakse isikud, kes ei saa olla kaasatavaks tehniliseks tugisüsteemiks või eksperdiks. Eelkõige tuleb huvide konflikti vältimise eesmärgil välistada menetluse objektiks

oleva tuumakäitise ja tuumajaama projekteerimise, ehitamise ja käitamisega seotud juriidilised ja füüsilised isikud ning juriidiliste isikute ema- ja tütarettevõtted ning nende osanikud või aktsionärid. TTJA teeb ettepaneku sõnastada lisanduv säte järgmiselt: „(3) Pädeval asutusel on keelatud tehnilise tugioorganisatsiooni või eksperdina kaasata isikut, kes on:

- 1) menetluse objektiks oleva tuumakäitise projekteerija, tootja, tarnija, paigaldaja või nendega seotud isik;
- 2) menetluse objektiks oleva tuumajaama projekteerija, ehitaja, käitaja või nendega seotud isik või
- 3) punktides 1 ja 2 nimetatud isikutega finantsiliselt või organisatsiooniliselt seotud isik.“.

16. Eelnõu § 9 lõige 2. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet teise lausega järgmises sõnastuses: „Iga kaasatud tehnilise tugioorganisatsiooni esindaja või ekspert peab kinnitama huvide konflikti puudumist allkirjastatud dokumendiga, mis tuleb esitada pädevale asutusele tema poolt määratud tähtajaks.“. Lisatav säte on vajalik kaasatavate isikute nõ enesekontrolliks ja see aitab kaasa pädeva asutuse poolsele kontrollile. Ilmselt tuleb veel lisada täiendavaid sätteid, millega nähakse ette dokumendivorm, mida eksperdid allkirjastada saavad, või antakse volitus pädevale asutusele dokumendivorm välja töötada.
17. Eelnõu § 9 lõige 3. TTJA hinnangul tuleb säte „Vastutus ja regulatiivne otsustusõigus on pädeval asutusel.“ ümber sõnastada järgmiselt: „Kaasatud tehniliste tugioorganisatsioonide või ekspertide arvamused ja hinnangud ei ole pädevale asutusele siduvad, kuid pädev asutus võib haldusakti andmisel või menetlustoimingu tegemisel nendele tugineda.“. Ümber sõnastamine on vajalik, et säte ei kordaks ilmselget haldusorgani tegevuse põhimõtet – haldusorgan tagab menetluse ja antavate haldusaktide õiguspärasuse. TTJA pakutud sõnastuses on otsustajaks ja seega ka vastutajaks pädev asutus ilma ebavajaliku delegeerimise keelu kordamiseta. TTJA märgib, et haldusorgan saab avaliku õiguse teostamisel teha ainult neid otsuseid ja tegevusi, mis on seaduse või nende alusel antud õigusaktidega lubatud või kohustuseks pandud.
18. Eelnõu 3. peatüki 1. jagu (§-id 10 ja 11). TTJA juhib tähelepanu asjaolule, et nimetatud sätted kohalduksid ka Vabariigi Valitsuse 22.05.2025 korraldusega nr 102 algatatud 600 MW elektrilise võimsusega tuumaelektrijaama ja selle toimimiseks vajaliku taristu riigi eriplaneeringu koostamisele, tuleb ette näha vastav rakendussäte. Sellest tulenevalt on TTJA ettepanek lisada eelnõu § 108 ette uus paragrahv, millega sätestatakse eelnõu 3. peatüki 1. jao kohaldamine juba algatatud riigi eriplaneeringu koostamisel. TTJA teeb ettepaneku sõnastada säte eelnõus järgmiselt: „**§ 108. Käesoleva seaduse 3. peatüki 1. jao kohaldamine**
Käesoleva seaduse 3. peatüki 1. jagu kohaldatakse enne 2027. aasta 1. jaanuari tuumakäitise planeerimiseks algatatud riigi eriplaneeringu koostamisel.“.
19. Eelnõu 3. peatüki 1. jagu (§-id 10 ja 11). TTJA juhib tähelepanu asjaolule, et tuumakäitise planeerimise sätted on seotud pigem tuumakäitise asukoha eelvalikuga, mis planeerimisseaduses (PlanS) on osaks riigi ja kohaliku omavalitsuse eriplaneeringute menetlusest (vt PlanS § 27 lg 9 ja § 95 lg 8). Eelnõus ei ole reguleeritud pädeva asutuse täiendavaid kohustusi eriplaneeringute detailse lahenduse koostamisel. TTJA hinnangul peaks pädev asutus andma täiendava sisendi detailse lahenduse koostamiseks ning detailse lahenduse kehtestamisele peaks eelnema pädeva asutuse tuumaohutushinnang detailse lahenduse sobivuse kohta. Pädeva asutuse tuumaohutushinnang peaks eelnema ka asukoha eelvaliku otsuse eelnõule pädeva asutuse poolt antavale kooskõlastusele. Pädeval asutusel peaks olema suurem roll tuumakäitist kavandavate eriplaneeringute menetluses.

Täiendavalt juhib TTJA tähelepanu asjaolule, et eelnõu tuumakäitise planeerimise sätete alusel ei ole pädeval asutusel võimalik vajalikul määral osaleda teist liiki planeeringute (nt kohaliku omavalitsuse üldplaneering või detailplaneering), millega kavandatakse kohaliku tähtsusega tuumakäitist, menetlustes. Kui eelnõuga soovitakse reguleerida ka kohaliku tähtsusega tuumakäitiste planeerimist, siis tuleb eelnõus toodud planeerimise sätteid täiendada. Samuti on vajalik lisada tuumakäitis PlanS § 95 lõike 2 alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 01.10.2015 määrusesse nr 102 „Olulise ruumilise mõjuga ehitiste nimekiri“. Kui tuumakäitiste planeerimine jääb vaid riigi pädevusse, siis tuleks tuumakäitis lisada PlanS § 27 lõike 2 loetelusse.

TTJA on seisukohal, et õigusselguse huvides tuleks eelnõuga kavandatava regulatsiooniga hõlmata kõiki planeeringuliike, millega on võimalik tuumakäitist planeerida, või üheselt selgelt sätestada, et tuumakäitise planeerimiseks on vajalik koostada riigi eriplaneering.

20. Eelnõu § 10 lõige 2. TTJA teeb ettepaneku muuta sätte sissejuhatavat lauset sellisel, et see ei kohustaks pädevat asutust asukoha eelvaliku otsuse eelnõud kooskõlastama olenemata sätte punktides loetletud kriteeriumide hindamise tulemustest. TTJA hinnangul on asjakohane säte jaotada kaheks erinevaks lõikeks, millest üks reguleerib planeeringu koostaja korraldaja poolt asukoha eelvaliku otsuse eelnõu pädevale asutusele kooskõlastamiseks esitamist ning teine pädeva asutuse poolt kooskõlastuse andmist või kooskõlastuse andmisest keeldumist. Lisaks tuleb välistada PlanS § 37 lõikes 2 ja § 105 lõikes 2 sätestatud asukoha valiku otsuse eelnõu vaikimisi kooskõlastatuks lugemine juhaks, kui pädev asutus ei jõua 30 päeva jooksul eelnõule reageerida, sh kooskõlastuseks antud tähtaega pikendada.

TTJA on seisukohal, et eriplaneeringu asukoha eelvaliku otsuse eelnõule pädeva asutuse kooskõlastuse andmisele peab eelnema pädeva asutuse tuumaohutushinnang valitud asukoha sobivuse kohta. Tuumaohutushinnangu raames hindab pädev asutus ka seda, kas eelnõu § 10 lõike 2 punktides 1-12 loetletud kriteeriumide hindamine on tuumaohutuse aspektist vaadatuna toimunud nõuetekohaselt ja järeldused on adekvaatsed.

21. Eelnõu § 10 lõige 2. TTJA ettepanek on täiendada sättes toodud loetelu uue kriteeriumiga, lisades sättele punkti 13 järgmises sõnastuses: „13) looduslike ja inimtegevusest tulenevate ohtude koostoime ning nende kumulatiivne mõju tuumakäitise ohutusele.“. Lõike täiendamine on vajalik, et hinnatud saaks ka erinevate ohtude koosmõju. Täiendusettepaneku ajendiks on IAEA poolt kiidetud *multi-hazard approach*, mis on välja töötatud muu hulgas Fukushima tuumakatastroofist saadud õppetundidest.
22. Eelnõu § 11 lõige 1. Sättest ega seletuskirjas selle kohta antud selgitustest ei selgu, millises planeerimise etapis tuumakäitise asukoha hindamise aruanne koostatakse. Arvestades, et tegemist on asukoha hindamise aruandega, siis võib eeldada, et see eelneb asukoha valiku otsuse eelnõu koostamisele ja tuleb esitada koos asukoha valiku otsuse eelnõuga pädevale asutusele kooskõlastamiseks sarnaselt eelnõu § 10 lõikes 2 sätestatud kriteeriumide hindamise tulemustega.

TTJA märgib täiendavalt, et pädeval asutusel peab olema roll ka tuumakäitise asukoha hindamise aruande nõuetele vastavuse kontrollimisel. Nimetatud aruande järeldustele ja muudele alusandmetele tuginedes saab pädev asutus anda käesoleva dokumendi punkti 20 teises lõigus nimetatud tuumaohutushinnangu valitud asukoha sobivuse kohta.

Kuna eelnõu § 11 lõige 1 on üsna tihedalt seotud eelnõu § 10 lõikega 1, siis tuleks need sätted ühte paragrahvi alla viia ning ühendada ka eelnõu § 11 lõikes 2 sisalduv volitusnorm eelnõu § 10 lõike 3 volitusnormiga. Eelnõu §-is 11 tuleks sätestada regulatsioon pädeva asutuse

asukoha valiku sobivuse tuumaohutushinnangu andmiseks ning negatiivse tuumaohutushinnangu tagajärjed (nt automaatne asukoha valiku otsuse eelnõu kooskõlastamisest keeldumine ja selle konkreetse asukoha osas eriplaneeringu menetluse lõpetamine).

23. Eelnõu § 12 lõige 1 ja § 13 lõige 1. TTJA teeb ettepaneku eelnõu § 12 lõige 1 ümber sõnastada selliselt, et säte kirjeldaks eelkõige eelhinnangu põhisisu ja määraks selle andja. Tulenevalt sellest muudatusest tuleb muuta ka eelnõu § 13 lõike 1 sissejuhatavat lauset, täiendades seda tulevase käitaja õigusega eelhinnangu taotluse esitamiseks.

TTJA ettepanek on eelnõu § 12 lõige 1 sõnastada järgmiselt: „(1) Tuumakäitise ehitamise ja käitamise eelhinnang (edaspidi *eelhinnang*) on pädeva asutuse otsus, millega pädev asutus kinnitab tuumakäitise ehitamist ja käitamist kavandava isiku (edaspidi *tulevane käitaja*) sobivuse või mitesobivuse kavandatava tegevuse elluviimiseks. Eelhinnangu andmisel hindab pädev asutus tulevase käitaja organisatsioonilist võimekust, juhtimissüsteemi, tuumaohutuse kultuuri, majanduslikku suutlikkust, finantsvõimekust, julgeolekualast valmisolekut ning juhtkonna ja võtmetöötajate pädevust tuumakäitise ehitamiseks ja käitamiseks.“.

Eelnevast tulenevalt on TTJA ettepanek sõnastada eelnõu § 13 lõike 1 sissejuhatav lause järgmiselt: „(1) Tulevane käitaja esitab pädevale asutusele eelhinnangu taotluse koos järgmise teabega:“.

24. Eelnõu § 12 lõige 2. TTJA teeb ettepaneku lõike sõnastust muuta, lisades sõna „ehitusloa“ ette sõna „tuumakäitise“ ja järele sõnad „ja käitamisloa“ ning asendades sõna „eelduseks“ sõnaga „eelingimus“. Muudatus tagab, et positiivne eelhinnang oleks aja- ja asjakohane ka käitamisloa taotlemise ajal ning et oleks üheselt arusaadav, et positiivne eelhinnang on tingimus, mis peab olema täidetud enne tuumakäitise ehitus- või käitamisloa taotlemist. Positiivse eelhinnangu puudumine ei peaks takistama muude teenindavate ehitiste ehitusloa taotlemist.
25. Eelnõu § 12 lõige 3. TTJA ettepanek on säte eelnõust välja jätta, kuna avatud menetlus ei ole sobiv menetlusviis eelhinnangu andmiseks tulenevalt nt ärisaladust sisaldavatest dokumentides või julgeoleku kaalutlustest. Lisaks ei tohiks selles menetluses peale tulevase käitaja olla muid isikuid, kelle õigusi eelhinnang puudutada saaks.
26. Eelnõu § 13 lõige 1. TTJA teeb ettepaneku täiendada lõiget kahe punktiga, mis kohustavad esitama andmeid tulevase käitaja juhtimissüsteemi rahastamise põhimõtete kohta. TTJA ettepanek on sõnastada täiendavad punktid järgmiselt: „6) tulevase käitaja juhtimissüsteemi kirjeldus, sealhulgas tuumaohutuse kultuuri põhimõtted ja kvaliteedijuhtimine;
7) pikaajalise rahastamise põhimõtted, sealhulgas dekomissioneerimise ja radioaktiivsete jäätmete käitlemise rahastamise kava;“.
27. Eelnõu § 13 lõige 2. TTJA hinnangul on vajalik ette näha ka kooskõlastamise tähtaja pikendamise võimalus. TTJA sarnane praktika hoonestusloa taotluste puhul on näidanud, et pahatihti ei jõua asjaomased asutused kooskõlastamise andmiseks vajalikke toiminguid 30 päeva jooksul ära teha.
28. Eelnõu § 14 lõige 1. TTJA teeb ettepaneku lõike sissejuhatav lause ümber sõnastada järgmiselt: „(1) Pädev asutus keeldub positiivse eelhinnangu andmisest, kui:“. TTJA pakutud sõnastus on konkreetne alus positiivse eelhinnangu osas keelduva haldusakti andmiseks ja sellist sõnastust kasutatakse reeglina ka teistes seadustes (nt KiS § 74 lg-d 1 ja 2; EhS § 44).

Eelnõu sõnastusest võib jääda ekslik mulje, et eelhindangu taotluse menetlus jätkub kuni positiivse eelhindangu andmiseni.

29. Eelnõu § 14 lõige 2. TTJA teeb ettepaneku tõsta lõige eraldi paragrahvi, milles sätestatakse nii positiivse eelhindangu kehtetuks tunnistamise alused kui positiivse eelhindangu muutmise alused. TTJA teeb ettepaneku uus paragrahv lisada eelnõu § 14 järele järgmise sõnastuses: „§

15. Positiivse eelhindangu kehtetuks tunnistamine ja muutmine

(1) Pädev asutus tunnistab positiivse eelhindangu kehtetuks, kui:

1) tulevane käitaja seda taotleb või

2) pärast positiivse eelhindangu andmist ilmuvad käesoleva seaduse § 14 lõikes 1 nimetatud asjaolud.

(2) Pädev asutus muudab positiivse eelhindangu tingimusi, kui:

1) tulevane käitaja seda põhjendatult taotleb või

2) on toimunud olulised muudatused käesoleva seaduse § 13 lõikes 1 nimetatud andmetes.“.

TTJA hinnangul on oluline sätestada konkreetsed positiivse eelhindangu kehtetuks tunnistamise ja muutmise alused. TTJA ettepanekus on sätted sõnastatud kohustuslikuna, kuid tuleks kaaluda ka selliste sätete lisamist, mis annavad pädevale asutusele kaalutusõiguse eelhindangu kehtetuks tunnistamiseks või muutmiseks (nt pädev asutus võib eelhindangut muuta, kui sellele on vajalik lisada täiendavaid tingimusi või mingeid tingimusi on vajalik täpsustada). Eelhindangu muutmise võimalus on vajalik selleks, et osade eelhindangu aluseks olnud asjaolude muutmisel ei peaks läbi viima täiesti uut menetlust.

30. Eelnõu § 15 lõige 2 punkt 2. TTJA hinnangul tuleks sättes täpsustada, milliste riikide pädevate asutuste heakskiit reaktori disaini osas on aktsepteeritav. Võimalus on sättesse lisada loetelu aktsepteeritud riikidest või lisada viide mingile dokumendile, kus on aktsepteeritud riigid loetletud või mille osapooled riigid on (nt mõni rahvusvaheline leping), või eraldi määrusega kehtestada loetelu aktsepteeritud riikidest.

31. Eelnõu § 15 lõige 3. TTJA on seisukohal, et tuumaohutuse prioriteetsuse tõttu ei saa eeldada ehitamisega seotud tuumaohutuse tagamist üksnes ehitusmaterjalide ja -toodete ning ehitusdetailide puhul rahvusvaheliste standardite järgimisega, kuna tuumakäitise puhul on oluline ka materjalide ja detailide ühendamine ehk ehitustegevus ise. TTJA teeb ettepaneku tuumaohutuse automaatset eeldust sisaldav säte ümber sõnastada järgmiselt: „(3) Ehitamisega seotud tuumaohutust on võimalik tõendada tõenditega, mis kinnitavad, et ehitusmaterjalid ja -tooted ning ehitamiseks vajalikud konstruktsioonid, tehnosüsteemid ja seadmete komponendid ning ehitusvõtted vastavad rahvusvahelistele tuumaohutust tagavatele standarditele. Kui ehitamisel eelmises lauses nimetatud standardeid ei järgita, tuleb ehitamisega seotud tuumaohutuse nõuete täitmist tõendada muul viisil.“.

Eeltooduga seonduvalt teeb TTJA ettepaneku täiendada eelnõu § 15 lõiget 2, lisades uue punkti järgmises sõnastuses: „3) tagada ehitise, sealhulgas selle osad, ja ehitustegevuse vastavus tuumaohutuse nõuetele.“. TTJA hinnangul on juba projekteerimise etapis oluline rõhutada ka ehitustegevuse vastavust tuumaohutusnõuetele.

32. Eelnõu § 15 lõige 5. TTJA ettepanek on asendada sättes viide riigi eriplaneeringule viitega planeeringule, mis hõlmab ka muid planeeringuliike. Samuti teeb TTJA ettepaneku täiendada sätet selliselt, et projekteerimistingimuste andmisele kohalduks (EhS) § 26 lõike 3 punktid 2 ja 4 ning lõige 4 (vt võrdluseks EhS § 26¹ lg 2), kuna täiendavad alused projekteerimistingimuste andmiseks tagavad õigusselguse, seades kindlad piirid tuumakäitise ümber ehitamisele ja laiendamisele. Sellest tulenevalt on TTJA sõnastusettepanek järgmine: „(5) Käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud projekteerimistingimuste andmisel lähtub pädev

asutus tuumakäitise ehitamist võimaldavas kehtivas planeeringus sätestatust ning ehitusseadustiku § 26 lõike 3 punktidest 2 ja 4 ning määrab lõikes 4 nimetatud tingimused.“.

33. Eelnõu § 15 lõige 6. TTJA hinnangul tuleb säte eelnõust välja jätta, kuna ei ole otstarbekas sättes nimetatud nimekirja määrusega kehtestada. Ministri kehtestatud nimekiri võib olla liiga kitsendav ja ajaga kaasas käimiseks võib tekkida vajadus selle korduvaks muutmiseks. Pigem tuleks vastava valdkonna eest vastutava ministri määrusega kehtestada reeglid tuumakäitise ehitamiseks vajalike materjalide ja detailide jms ning samuti ehitustegevuses kasutatavate töövõtete tuumaohutuse tõendamiseks ja kontrollimiseks.
34. Eelnõu § 15 lõige 7. TTJA teeb ettepaneku säte eelnõust välja jätta, kuna EhS § 13 lõikes 3 on antud volitusnorm valdkonna eest vastutavale ministrile ehitusprojekti nõuete kehtestamiseks, aga ehitusprojekti koostamise nõuded on toodud EhS § 14 lõikes 1. Lisaks on EhS-is veel ehitamisega seotud volitusnorme valdkonna eest vastutava ministri määruste kehtestamiseks (nt EhS § 15 lg 5 – ehitamise dokumenteerimine ja dokumentide säilitamine). Seega puudub vajadus eelnõuga täiendava volitusnormi andmiseks.
35. Eelnõu § 16 lõige 2. TTJA ettepanek on tõsta säte eelnõu §-i 15, kuna ehitusloa taotlust puudutav säte ei sobitu loogiliselt pädeva asutuse tuumaohutuse hinnangu paragrahvi. Küll aga sobitub see tuumakäitise projekteerimist ja ehitamist reguleerivasse paragrahvi, kui rõhutada, et enne ehitama asumist tuleb taotleda ehitusluba. Täiendav ettepanek on eelnõu § 16 lõikesse 2 lisada kolm uut punkti, millest ühega kohustatakse ehitusloa taotluse juurde asjakohasel juhul esitama hoonestusluba, mis annab õiguse avalikus veekogus ehitise ehitamiseks ja selle omamiseks. Teise ja kolmanda lisanduva punktiga kohustatakse esitama vastavalt hanketegevust puudutavaid dokumente ning tuumakäitise katsetamise ja käitamise eelinfot. TTJA teeb ettepaneku ümber tõstetava sätte sissejuhatav lause sõnastada järgmiselt: „(X) Enne tuumakäitise ehitamist tuleb taotleda ehitusluba. Ehitusloa taotlusele tuleb lisada:“ ning lisanduvad uued sätted sõnastada järgmiselt: „x) asjakohasel juhul hoonestusluba tuumakäitise teenindamiseks vajalikule avalikus veekogus asuvalle rajatisele; x) ehitamise ja hanketegevuse juhtimissüsteemi ning kvaliteedi tagamise kava; x) tuumakäitise katsetamise ja käitamise kavandatud põhimõtted, etapid ja kontrollpunktid.“.
- NB! Juhul, kui eelnõu § 16 lõige 2 tõstetakse §-i 15, tuleb üle vaadata sättes sisalduvad viited ja nende sätete viited, mis viitavad sellele sättele.
36. Eelnõu § 16 lõige 5. TTJA teeb ettepaneku sõnastada säte ümber selliselt, et see käsitleks üksnes positiivset tuumaohutushinnangut ega sisaldaks endas ehitusloa andmisest keeldumise alust. TTJA peab vajalikuks ehitusloa andmisest keeldumise alused sätestada eraldi paragrahvis või vähemalt eraldi lõikes, kuna see tagab õigusselguse ja välistab pädeva asutuse eksimise võimaluse. TTJA ettepanek on jagada eelnõu § 16 lõige 5 kolmeks erinevaks sätteks ja sõnastada need järgmiselt: a) „(5) Pädeva asutuse positiivne tuumaohutuse hinnang on üks ehitusloa andmise eeltingimus.“;
- b) „(6) Pädev asutus annab negatiivse tuumaohutuse hinnangu, kui:
- 1) tulevane käitaja ei esita käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud dokumente;
 - 2) tulevase käitaja esitatud dokumendid ei vasta kehtestatud nõuetele;
 - 3) tulevase käitaja esitatud dokumentidest tulenevalt ei ole võimalik veenduda tuumaohutuse nõuete täitmises või
 - 4) esineb muu asjaolu, mis välistab positiivse tuumaohutuse hinnangu andmise.“;

c) „§ X. Ehitusloa andmisest keeldumine

Pädev asutus keeldub tuumakäitise ehitusloa andmisest, kui:

- 1) esineb ehitusseadustiku §-is 44 sätestatud keeldumise alus;
- 2) pädeva asutuse positiivne eelhindang on kehtetuks tunnistatud;
- 3) pädeva asutuse tuumaohutuse hinnang on negatiivne;
- 4) Vabariigi Valitsus teeb põhjendatud ettepaneku ehitusloa andmisest keeldumiseks või
- 5) esineb muu asjaolu, mis välistab kavandatava tuumakäitise ehitamise’.“.

TTJA hinnangul on vajalik negatiivse tuumaohutushinnangu ja ehitusloa andmisest keeldumise alustena loetleda kõikvõimalikud alused, kuid jätta võimalus olukordadeks, mida hetkel ei ole võimalik ette näha (nt avastatud viga valitud tuumareaktoriga identses valmishitatud tuumareaktori konstruktsioonis vms).

37. Eelnõu § 18, § 40, § 41, § 42 lõige 2 (tuumajäätmete käitluskava) ja § 46 jt. TTJA juhib tähelepanu asjaolule, et erinevad loataotluste esitamiseks vajalikud dokumendid on eelnõus ebaloogiliselt laialipillutatud. TTJA ettepanek on need tõsta ühe peatüki alla eelnõu algusosas nt eelnõu § 3 (terminid) järel. TTJA hinnangul parandab vajalikest dokumentidest ülevaate andmine enne loamenetlusi eelnõu sätete järjestusloogikat ning tõstab eelnõu jälgitavust ning võimaldab luua dokumentide ja loamenetluste vahel loogilisi seoseid.
38. Eelnõu § 18 lõige 2. TTJA teeb ettepaneku sätet täiendada selliselt, et see sisaldaks ajakava, vastutusjaotust, kiirguskaitse ja keskkonnakaitse põhimõtteid ning seost jäätmekäitluse riiklike lahendustega. TTJA hinnangul tagab sätte täiendamine kooskõla IAEA GSR Part 6 punktidega 3.8–3.15. Eeltoodust tulenevalt on TTJA ettepanek sõnastada säte järgmiselt: „(2) Algne dekomissioneerimiskava peab kirjeldama võimalikke dekomissioneerimise strateegiaid, nende teostatavust, valitud referentsstrateegiat ja rahastamise põhimõtteid kogu tuumakäitise elukaare ulatuses, andma hinnangu tekkivate radioaktiivsete jäätmete liikidele ja kogustele ning kirjeldama dekomissioneerimise ajakava, peamisi etappe, vastutuse jaotust, kiirgus- ja keskkonnakaitse meetmeid ning kooskõla riiklike radioaktiivsete jäätmete käitlemise ja lõppladustamise lahendustega.“.
39. Eelnõu § 18 lõige 3. TTJA ettepanek on sätet täiendada ja lisada sõna „andmekoosseisu“ järele sõnad „ja ajakohastamise nõuded“. Täiendus on vajalik, et määrusega oleks võimalik kehtestada ka algse dekomissioneerimiskava ülevaatamise kohustus ja selle tähtsust.
40. Eelnõu § 19 lõige 1. Seletuskirjast ei selgu, miks kitsendatakse EhS §-is 20 sätestatud selliselt, et omanikujärelevalvet saab teha ainult tulevane käitaja. TTJA on seisukohal, et omanikujärelevalve pädevuse selline piiramine ei ole põhjendatud, kuna tulevasel käitajal endal ei pruugi olla kõiki pädevusi, mis on vajalikud tuumakäitise kõigi osade, seadmete jne ehitamise või paigaldamise üle omanikujärelevalve tegemiseks. TTJA ettepanek on sõnastada säte järgmiselt: „(1) Omanikujärelevalve nõuetekohase tegemise eest vastutab tulevane käitaja.“. Pakutud sõnastus ei välista omanikujärelevalve tegevusse kaasata kvalifikatsiooninõuetele vastavaid isikuid. Küll aga peaks need kaasatavad isikud olema nende isikute hulgas, keda tuleb pädeval asutusel hinnata tuumaohutuse hinnangu andmisel. Seega tuleks eelnõu § 16 lõiget 2 täiendada omanikujärelevalvet tegevate isikute andmete esitamise kohustusega.
41. Eelnõu § 19 lõige 3. TTJA teeb ettepaneku sätet täiendada kahe uue punktiga selliselt, et pädeva asutuse ehitamise järelevalve ülesannetena oleks loetletud ka juhtimissüsteemi, kvaliteedi ja tarneahela järelevalve ning ehitamisel kasutatavate materjalide ja komponentide kontroll. Ettepanek on uued punktid sõnastada järgmiselt: „x) ehitamise ja hanketegevuse juhtimissüsteemi ja kvaliteedi tagamise ning tarneahela järelevalve; x) ehitusmaterjalide ja -toodete, ehitamiseks vajalike konstruktsioonide, tehnosüsteemide ja seadmete komponentide päritolu ja tuumaohutuse nõuetele vastavuse kontroll.“.

42. Eelnõu § 20. TTJA ettepanek on sätte sõnastust täpsustada ja täiendada uute lõigetega, et tagada õigusselgus ja regulatsiooni parem mõistetavus. TTJA teeb ettepaneku sõnastada säte järgmiselt: „**§ 20. Kasutusluba tuumakäitise kasutamiseks**

(1) Tuumakäitise kasutusluba (edaspidi *kasutusluba*) antakse tulevasele käitajale, kui:

- 1) valminud tuumakäitise ehitamine vastas ehitusloale ja tuumaohutusnõuetele;
- 2) tuumakäitis on läbinud käesoleva seaduse § 31 lõike 1 punktis 1 nimetatud tuumkütuseta katsetusetapi ja pädeva asutuse ohutushinnang on positiivne ning
- 3) tuumakäitist on võimalik kasutada tuumaohutusnõuete ja kasutusotstarbe kohaselt.

(2) Kasutusluba on tuumakäitise käitamisloa taotluse esitamise eelduseks. Kasutusluba ei anna õigust tuumakäitise tuumkütusega katsetamiseks ega käitamiseks.

(3) Kasutusloa taotluse ja kasutusloa andmise menetlemine toimub ehitusseadustikus sätestatud korras.“.

TTJA on seisukohal, et kasutusluba, mis kinnitab valmisehitatud tuumakäitise sobivust ja tuumaohutust kavandatud kasutusotstarbel kasutamiseks, peab eelnema tuumakäitise käitamisloa taotluse esitamisele ning kasutusloa andmisele peab eelnema käitise tuumkütuseta katsetusetapi lõplik tuumaohutushinnang.

TTJA lisaettepanek on eelnõu §-is 20 või eraldi paragrahvis sätestada täiendavad kasutusloa andmisest keeldumise alused (nt pädeva asutuse positiivne eelhindang on kehtetuks tunnistatud; esineb muu asjaolu, mis välistab tuumakäitise kasutamise kavandatud kasutusotstarbel või tulevase käitaja majanduslik võimekus väheneb vms).

43. Eelnõu § 21 lõige 3. Säte ütleb, et tuumaohutusluba ning selle õigused ja kohustused ei ole üleantavad. TTJA on seisukohal, et see ei välista tuumaohutusloa üleminekut üldõigusjärgluse korras ega muutusi loa omaja aktsionäride või osanike ringis. TTJA hinnangul tuleb nendeks juhtudeks eelnõus sätestada eelkontrolli reeglid, millega kohustatakse isikuid taotlema eelhindangut, ning negatiivse eelhindangu korral pädeva asutuse poolt tehingu keelamist. Samuti on vajalik regulatsioon juhuks, kui tehingud toimuvad eelhindangut küsimata, et pädeval asutusel oleks õigus tuumaohutusluba kehtetuks tunnistada.

44. Eelnõu § 22. TTJA teeb ettepaneku lisada eelnõu § 22 lõike 1 järele uus lõige, millega kohustatakse tuumaohutusloa taotluse juurde esitama vajalikke dokumente. TTJA sõnastusettepanek on: „(2) Tuumaohutusloa taotlusega koos esitatakse järgmine teave:

- 1) tegevuse liigist sõltuv ohutusdokumentatsioon, sealhulgas ohutuaruanne, ohutuse tõendamise kokkuvõtte ja tuumaohutuse tagamise meetmed;
- 2) juhtimissüsteemi ja tuumaohutuse kultuuri kirjeldus, sealhulgas kvaliteedi tagamise korraldus;
- 3) hädaolukorraks valmisoleku ja reageerimise põhimõtted;
- 4) tuumajulgeoleku ja füüsilise kaitse meetmete kirjeldus ulatuses, mis on kooskõlas avaliku teabe nõuetega;
- 5) tegevuse liigist sõltuv käitamise või dekomissioneerimise programm.“.

45. Eelnõu § 22 lõige 4. TTJA ettepanek on täiendada tuumaohutusloa taotluse menetluse peatamise aluseid, lisades sättele uue punkt järgmises sõnastuses: „4) kui esitatud andmete põhjal ei ole võimalik teha sisulist otsust ja otsuse tegemiseks on vajalik täiendava teabe kogumine.“.

46. Eelnõu § 23 lõige 1. TTJA teeb ettepaneku säte ümber sõnastada selliselt, et tuumaohutusloa andmise fookus oleks sisulisel tuumaohutusel, mitte esitatud andmetel ja dokumentidel. TTJA sõnastusettepanek on järgmine: „(1) Pädev asutus annab tuumaohutusloa, kui taotluses esitatud andmed ja dokumendid on nõuetekohased ning pädev asutus on andnud kavandatava

tegevuse kohta positiivse tuumaohutuse hinnangu, mille kohaselt on taotleja tõendanud kavandatava tegevuse vastavust asjakohastele tuumaohutusloa nõuetele.“.

47. Eelnõu § 23 lõige 3. TTJA teeb ettepaneku säte eelnõust välja jätta, kuna puudub vajadus piirata tuumaohutusloa kui haldusakti kättetoimetamise võimalusi. Elektroonilise kättetoimetamise piirang tuleb välja jätta ka eelnõu § 25 lõikest 2.
48. Eelnõu § 24. TTJA ettepanek on täiendada sätet kahe uue punktiga järgmises sõnastuses: „x) pädeva asutuse positiivne eelhindang on kehtetuks tunnistatud;
x) taotleja ei ole täitnud varasema tuumaohutusloa tingimusi või perioodilise ohutuskontrolli tulemusel seatud nõudeid.“. Täiendus välistab tuumaohutusloa andmise isikule, kellel ei ole kehtivat positiivset eelhindangut, ning uue tuumaohutusloa andmise isikule, kes pädeva asutuse seatud nõudeid ei täida.
49. Eelnõu § 25 lõige 3 punkt 1. Ettepanek on sätet täiendada selliselt, et hõlmatud oleks ka kiirgusrisk ja loa muutmisel ei tohi mõju suurened. TTJA teeb ettepaneku asendada sättes fraas „ei mõjuta keskkonnariski suurus“ fraasiga „ei suurenda keskkonna- ega kiirgusriski“.
50. Eelnõu § 27 lõige 1. TTJA teeb ettepaneku säte ümber sõnastada selliselt, et säte hõlmaks ka ohutu seiskamise ja järelevalve elemente, kuna selge *safe shutdown* kohustus välistab väärtõlgenduse, et kasutuse ulatuse üle otsustab käitaja ise. Samuti peab säte hõlmama kohtu poolt loa tühistamise võimaluse. TTJA sõnastusettepanek on järgmine: „(1) Tuumaohutusloa kehtivuse peatamise, kehtetuks tunnistamise või tühistamise korral on loa omaja kohustatud viivitamata rakendama pädeva asutuse määratud meetmeid tuumakäitise ohutu seisundi saavutamiseks ja säilitamiseks, sealhulgas vajaduse korral ohutuks seiskamiseks, kiirguskaitse tagamiseks ja järelevalveks. Tuumamaterjali ja käitise süsteeme võib kasutada pädeva asutuse loal üksnes ulatuses ja tingimustel, mis on vältimatult vajalikud ohutuse tagamiseks.“.
51. Eelnõu § 29 lõige 3 punkt 2. TTJA ettepanek on sättest välja jätta sõnale „muudatused“ järgnev fraas „, mis ei mõjuta tuumaohutust“, kuna see on vastuolus sama paragrahvi lõikega 1, mille kohaselt peab taotlema kirjaliku kooskõlastuse muudatustele, mis võivad mõjutada tuumaohutust.
52. Eelnõu § 29 lõige 3. TTJA teeb ettepaneku täiendada pädeva asutuse kooskõlastust vajavate muudetavate dokumentide loetelu, lisades sättesse uue punkti järgmises sõnastuses: „5) juhtimissüsteemi ohutust tagavate protseduuride või juhtimise korralduse muudatused.“.
53. Eelnõu § 29 lõige 5. TTJA hinnangul tuleks sättest parema arusaamise huvides asendada sõnad „ei või teha“ sõnadega „on keelatud rakendada“.
54. Eelnõu § 29 lõige 6. TTJA ettepanek on teine lause sättest välja jätta, kuna kooskõlastuse andmine on seotud muudatustega, mis võivad mõjutada tuumaohutust, kuid kooskõlastamisele võivad sattuda ka muudatused, mis ei mõjuta tuumaohutust ja selliste muudatuste puhul puudub vajadus loa muutmise vajadust kaaluda. Olulistest muudatustest tuleneva tuumaohutusloa muutmise kaalumise säte on juba eelnõu § 25 lõike 1 punktis 3 olemas ja puudub vajadus dubleeriva sätte järgi.
55. Eelnõu § 29 lõige 7. Sätet tuleks täiendada tähtaja või intervalliga, mille saabumisel tuleb pädevat asutust teavitada muudatustest, mis ei too kaasa riski suurenemist, kuid mõjutavad tuumakäitise töökorraldust. TTJA hinnangul peab pädeval asutusel olema ülevaade kõikidest sellistest muudatustest, sest kumulatiivsena võivad need riski suurendada.
56. Eelnõu § 30 lõige 2 ja § 37 lõige 1 punkt 6. TTJA teeb ettepaneku eelnõu § 30 lõike 2 viimane lause ja eelnõu § 37 lõike 1 punkt 6 välja jätta, kuna järelevalvekava on pädeva asutuse

kontrollitoimingute alus ja see ei saa olemuslikult olla tuumaohutusloa osaks. Seletuskirjas on järelevalvekava eeskujuna viidatud tööstusheiteseaduses (THS) sätestatud regulaarsele kontrollile, kuid THS § 157 lõikes 1 nimetatud korrapärase keskkonnaalase kontrolli programm ei ole kompleksloa osaks. Vastupidiselt on THS § 157 lõigetes 2-4 sätestatud nõuded programmile ning programmi ülevaatamise ja vajadusel muutmise intervall. TTJA on seisukohal, et järelevalvekava tuumaohutusloa osana, ei võimalda seda muuta ilma tuumaohutusloa muutmise menetluseta, mis on avatud menetlus, kuid vajadus järelevalvekava muutmiseks võib olla kiireloomuline ja tuumaohutusloa mõttes väheoluline. Sellistel juhtudel on järelevalvekava muutmine liigselt koormav.

57. Eelnõu § 30 lõige 5. TTJA hinnangul tuleb säte eelnõust välja jätta, kuna piirab liigselt riikliku järelevalve tegemise võimalusi, sidudes selle üksnes rikkumiste ja käitaja tegevusega, mis kujutab vahetut või olulist ohtu. Selline piirang ei ole põhjendatud, kuna järelevalvekavakohased kontrollid toimuvad teatud aja tagant, aga riikliku järelevalve raames on võimalik sekkuda koheselt ja reageerida ka ohuteavitustele või -kaebustele.

58. Eelnõu § 30 lõige 7. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet kahe uue punktiga järgmises sõnastuses: „3) tulenevalt muutunud riskitasemele viitavatest intsidentidest, rikkumistest või järelevalve tulemustest või
4) muul põhjendatud juhul.“.

TTJA hinnangul on täiendused vajalikud, et pädeval asutusel oleks paindlikumad võimalused järelevalvekava muutmiseks. Ka on oluline sätestada, et järelevalvekava muutmiseks ei pea esinema kõik sättes nimetatud tingimused korraga, vaid piisab ühe tingimuse esinemisest.

59. Eelnõu § 31 lõige 1. TTJA teeb ettepaneku täiendada eelnõu § 31 lõike 1 sissejuhatavat lauset selliselt, et oleks üheselt aru saadav, et katsetamine ja käitamine toimub pädeva asutuse vastavate lubade alusel. Selleks tuleb sõnade „toimub“ ja „järgmiste“ vahele lisada sõnad „pädeva asutuse vastavate lubade alusel“.

60. Eelnõu § 32 lõige 3. TTJA ettepanek on säte ümber sõnastada selliselt, et sättest ei jääks muljet katsetamisloa automaatsest pikendamisest, kui loa omaja on tingimused täitnud. Samuti tuleb täiendada pikendamise taotluse juurde esitatavate dokumentide loetelu. TTJA sõnastusettepanek on: „(3) Pädev asutus võib loa omaja põhjendatud taotluse alusel pikendada katsetamisloa kehtivust. Katsetamisloa kehtivuse pikendamise taotluse juurde tuleb loa omajal esitada:

- 1) katsetuste vahearuanne ja ajakohastatud ajakava;
- 2) ohutushinnang katsetuste käigus ilmnunud kõrvalekallete kohta;
- 3) täiendatud katsetusprogramm koos riskide maandamise meetmetega.“.

61. Eelnõu § 34 lõiked 2 ja 3. TTJA teeb ettepaneku liita eelnõu § 34 lõike 2 viimane lause lõikega 3 ja sõnastada lõige 3 ümber sarnaselt eelmises punktis toodud ettepanekule. TTJA sõnastusettepanek on: „(3) Pädev asutus võib loa omaja põhjendatud taotluse alusel pikendada osalise käitamisloa kehtivust kuni korralise käitamisloa andmiseni, kui katsetuste jätkamine on ohutusnõuete kohaselt lubatav ja vajalik. Osalise käitamisloa kehtivuse pikendamise taotluse juurde tuleb loa omajal esitada:

- 1) katsetuste vahearuanne ja ajakohastatud ajakava;
- 2) ohutushinnang katsetuste käigus ilmnunud kõrvalekallete kohta;
- 3) täiendatud katsetusprogramm koos riskide maandamise meetmetega.“.

62. Eelnõu § 36 lõige 2. TTJA teeb ettepaneku sätet täiendada kolme uue punktiga järgmises sõnastuses: „x) kinnitus positiivse eelhindangu aja- ja asjakohasuse kohta;

- x) perioodilise ohutuskontrolli metoodika ja kontrollide ajakava;
- x) pikaajalise käitamise plaan.“.

TTJA hinnangul on käitamisloa andmisel vajalik kontrollida, et eelnõu § 12 lõikes 3 nimetatud positiivse eelhinnangu andmise ja/või muutmise aluseks olnud asjaolud on kehtivad ka käitamisloa andmise ajal. Lisaks peab käitaja käitamise jooksul tegema enesekontrolli tuumaohutuse tagamiseks ja ette nägema vastava metoodika koos ajakavaga. Ka pikaajalise käitamise plaan on vajalik, et pädeval asutusel oleks võimalik veenduda käitamise jätkusuutlikkuses.

- 63. Eelnõu § 37 lõige 2 punkt 9. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet selliselt, et käitamisloa tingimuseks oleks ka tuumamaterjali aruandluse kord. TTJA ettepanek on lisada sõna „nõudeid“ järele sõnad „ning aruannete esitamise kord“.
- 64. Eelnõu § 38 lõige 3. TTJA teeb ettepaneku säte ümber sõnastada selliselt, et tähtaja saabudes ei toimuks automaatset käitamisloa kehtetuks tunnistamist, kuna see on liiga range tagajärg. Ka Rahvusvahelise praktika kohaselt jäetakse regulaatorile kaalutlusruum. TTJA ettepanek on sättes asendada fraas „tunnistab pädev asutus käitamisloa kehtetuks“ fraasiga „võib pädev asutus käitamisloa kehtetuks tunnistada“.
- 65. Eelnõu § 42 lõige 2. Sättes nimetatakse tuumajäätmete käitluskava, kuid eelnõus ei ole kusil lahti kirjutatud, mis dokumendiga täpselt tegemist on. TTJA leiab, et eelnõusse tuleb lisada vastav termin, kas samasse paragrahvi või eelnõu §-i 3.
- 66. Eelnõu § 43 lõige 3 punkt 1. TTJA ettepanek on täiendada sätet, lisades sõna „mõjusid“ järele sõnad „ja vananemise juhtimist“. Täiendus on vajalik, kuna vananemise juhtimine on oluline käitise ohutuse tagamisel kogu selle elukaare vältel.
- 67. Eelnõu § 43 lõige 3 punkt 2. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet, lisades sõna „kogemusi“ järele sõnad „ja nende analüüsi“. Täiendus on vajalik, et kogemuste analüüsi abil saada juhiseid tulevikus sarnaste olukordade lahendamiseks.
- 68. Eelnõu § 44 lõige 2. TTJA ettepanek on sättes asendada sõnad „võib täita“ sõnaga „täidab“, kuna asendus lisab sättele konkreetsust.
- 69. Eelnõu § 45. TTJA hinnangul on vajalik sätet täpsustada selliselt, et dekomissioneerimine oleks kogu elukaart läbiv kohustus, mitte üksnes lõppfaasi tegevus. Täiendada eelnõu § 45 uue lõikega: „(X) Tulevane käitaja ja tuumaohutusloa omaja on kohustatud dekomissioneerimist kavandama kogu tuumakäitise elukaare jooksul ning tagama, et dekomissioneerimise ettevalmistamine, sealhulgas tehnilised lahendused ja rahastamine, oleksid ajakohased ja kooskõlas käitise tegeliku seisundiga.“.
- 70. Eelnõu § 46. TTJA teeb ettepaneku siduda lõpliku dekomissioneerimiskava heakskiit otseselt loa andmise eeltingimuseks ning täpsustada pädeva asutuse sekkumisõigust. Täiendada eelnõu § 46 järgmise lõikega: „(X) Pädev asutus keeldub dekomissioneerimisloa andmisest, kui lõplik dekomissioneerimiskava ei tõenda piisavalt tuumakäitise ohutut ja nõuetele vastavat dekomissioneerimist või kui kavas esitatud rahalised tagatised ei kata kavandatud tegevuste tegelikke kulusid.“.
- 71. Eelnõu § 47 lõige 3. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet uue punktiga, et tugevdada rahvusvaheliste kohustuste siduvust. TTJA sõnastusettepanek on: „x) kavandatud tegevused võimaldavad täita Eesti Vabariigi rahvusvahelisi kohustusi tuumaohutuse, tuumajulgeoleku ja tuumamaterjali arvestuse ja kontrolli valdkonnas:“.

72. Eelnõu § 49. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet uue lõikega, mis annab pädevale asutusele õiguse kehtestada täiendavaid kiirguskaitse nõudeid. TTJA sõnastusettepanek on: „(2) Pädev asutus võib kehtestada täiendavaid kiirguskaitse nõudeid, kui kiirgusseaduses sätestatud üldnõuded ei taga piisavat kaitset tuumakäitise käitamise, peatamise või dekommissioneerimise korral.“.
73. Eelnõu § 50. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet uue lõikega, mis annab pädevale asutusele õiguse nõuda selle kohest uuendamist. TTJA sõnastusettepanek on: „(X) Pädeval asutusel on õigus nõuda riskianalüüsi täiendamist või muutmist, kui käitise seisund, ohutegurid või rahvusvahelised soovitusel on muutunud või kui riskianalüüs ei vasta tuumaohutuse tagamiseks vajalikele nõuetele.“.
74. Eelnõu § 51. TTJA ettepanek on täiendada sätet uue lõikega, mis loob selge seose riskianalüüsi ja hädaolukorra plaani vahel, ning tugevdab pädeva asutuse rolli. TTJA ettepanek on sõnastada säte järgmiselt: „(X) Pädev asutus hindab tuumakäitise hädaolukorra lahendamise plaani vastavust riskianalüüsile ning võib nõuda plaani muutmist või täiendamist, kui kavandatud meetmed ei taga piisavat tuumaohutust, kiirgusohutust või tuumajulgeolekut.“.
75. Eelnõu § 54 lõige 2. TTJA juhib tähelepanu asjaolule, et määrus (EÜ) nr 428/2009 on kehtetu ja see on asendatud määrusega (EL) 2021/821. Seega tuleb viide kehtetule määrusele asendada viitega kehtivale määrusele.
76. Eelnõu § 56. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet uue lõikega järgmises sõnastuses: „(X) Tuumajäätmete väljavedu või ümbertöötlemine teises riigis on lubatud üksnes pädeva asutuse poolt heaks kiidetud ohutushinnangu alusel ja vastuvõtukriteeriumide täitmisel.“. Täiendus tagab tuumajäätmete ohutu väljaveo Eestist ja ümbertöötlemise teises riigis.
77. Eelnõu § 58. TTJA ettepanek on täiendada sätet, lisades vedude loetelusse ka tuumajäätmete läbiveo. TTJA teeb ettepaneku asendada sättes sõnad „sisse- ja väljaveole“ sõnadega „sisse-, välja- ja läbiveole“.
78. Eelnõu § 59 lõige 4. TTJA teeb ettepaneku lisada sõna „koostamisel“ järele sõnad „ja ajakohastamisel“. Täiendus tagab avalikkuse kaasamise ka tegevuskava ajakohastamise menetluses.
79. Eelnõu § 60. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet uue lõikega, mis annab pädevale asutusele õiguse vabastamisest keelduda või nõuda täiendavaid andmeid vabastamise otsuse tegemiseks. TTJA sõnastusettepanek on: „(X) Pädev asutus võib keelduda tuumajäätmete tuumaohutuse nõuete täitmisest vabastamisest või nõuda täiendavaid mõõtmisi ja iseloomustamist, kui on kahtlus, et tuumajäätmete koostis, kogus või radioaktiivsus võivad kujutada ohtu inimese elule, tervisele, varale või keskkonnale.“.
80. Eelnõu § 62. TTJA hinnangul peaks säte sisaldama nõuet, et tuumajäätmete üleandmine toimub üksnes pädeva asutuse loal. Samuti on vajalik ette näha nõuded (nt kohustuslikud dokumendid tuumajäätmete veoks ühest asukohast teise; ohutushinnang ja riskianalüüs; kaitsemeetmed jms), mis tuleb täita tuumajäätmete üleandmiseks teisele isikule.
81. Eelnõu § 63. TTJA juhib tähelepanu, et paragrahvis puudub regulatsioon selle kohta, kuidas tuumajäätmete riigi omandisse võtmine realselt toimub ning kes kõigi vajalike toimingute eest tasub ja kes koostab kõik vajalikud dokumendid (ohutushinnang, riskianalüüs jms). TTJA hinnangul on vajalik need reeglid selles paragrahvis sätestada. Lisaks tuleb sätestada, et ka pärast tuumajäätmete riigi valdusesse võtmist kohaldatakse nende käitlemisele eelnõus

sätestatud tuumaohutuse, kiirgusohutuse ja tuumajulgeoleku nõudeid ning pädeva asutuse järelevalvet.

82. Eelnõu § 63. TTJA peab vajalikuks täiendada paragrahvi uue lõikega selliselt, et vastutuse piir ja järelevalve ulatus oleks üheselt selge. TTJA sõnastusettepanek on: „(X) Tuumajäätmete riigi valdusesse võtmine ei vabasta tuumaohutusloa omajat vastutusest ning riigi valduses olevate tuumajäätmete käitlemine allub pädeva asutuse järelevalvele.“.
83. Eelnõu § 63 lõige 3. TTJA-le jääb arusaamatuks, miks soovib riik enda omandisse tuumajäätmeid dekomissioneerimisfondi maksete tegemata jätmise korral. TTJA hinnangul on see ennatlik, sest isikul võivad endal olla piisavad vahendid tuumajäätmete ohutuks käitlemiseks. Olukorras, kus isik ei tee makseid dekomissioneerimisfondi on asjakohane küsida tagatist tegemata maksete tasumiseks tulevikus.
84. Eelnõu § 65 lõige 1. Sättes on öeldud, et tuumajäätmete lõppladustatuks lugemise eelduseks on nende paigutamine teatud tingimustele vastavasse ladustuskohta, kuid selline tingimuste määratlus on liiga ebamäärane. TTJA hinnangul tuleb sättes lahti kirjutada, millistele tingimustele ladustuskoht vastama peab, või vähemalt viidata seadusele või õigusaktile, kus need tingimused sätestatud on.
85. Eelnõu § 66 lõiked 4, 5, 7 ja 8; § 67 lõiked 4-8 ja § 68 lõiked 4-8. Nimetatud sätted kordavad üksteis vähemal või suuremal määral. TTJA hinnangul tuleks need sätted koondada ühe paragrahvi alla soovitavalt § 68 järele, et ebavajalikke kordusi välistada ja sellega eelnõu teksti lihtsamaks ja selgemaks muuta.
- Lisaks juhib TTJA tähelepanu asjaolule, et eelnõu §-ide 66, 67 ja 68 lõigetes 8 sätestatud volitusnorm tasude kehtestamiseks on olemas juba eelnõu § 7 lõike 4 punktis 1. Seega puudub vajadus nende lõigete järele.
86. Eelnõu § 69. TTJA teeb ettepaneku täiendada paragrahvi fondi piisavuse regulaarse hindamise ja täiendavate sissemaksete nõudmise võimalusega, et tagada elukaarepõhine rahaline jätkusuutlikkus. TTJA ettepanek on lisada kaks uut lõiget järgmises sõnastuses: „(X) Pädev asutus hindab dekomissioneerimisreservi ja -fondi piisavust iga viie aasta järel ning võib nõuda täiendavate sissemaksete tegemist, kui dekomissioneerimisfondi tehtud sissemaksed ei kata tuumakäitise ajakohastatud elukaarest tulenevalt prognoositavat dekomissioneerimiskulu.
- (X) Kui pädev asutus tuvastab dekomissioneerimisreservi ebapiisavuse, on tuumaohutusloa omaja kohustatud määratud tähtaja jooksul tegema täiendava sissemakse või esitama täiendava tagatise.“.
87. Eelnõu § 70 lõige 3. TTJA hinnangul tuleks sätet täiendada fikseeritud kohaliku kasu suuruse indekseerimise kohustusega. Täiendus on vajalik, et seadust ei peaks muutma iga kord, kui fikseeritud tasu suurus nt muutunud majandusolukorras liiga väikseks jääb.
88. Eelnõu § 71. TTJA teeb ettepaneku sättes toodud terminid tõsta eelnõu §-i 3 teiste terminite juurde. TTJA leiab, et kõik eelnõus kasutatavad terminid tuleb lahti kirjutada, mitte suunata mingist teisest seadusest või õigusaktist definitsiooni otsima. Kui siiski on soov rõhutada vastavaust määrusele 2025/974/Euratom, siis termini definitsioonis on võimalik see viide teha.
89. Eelnõu § 72 lõige 1 punkt 1. TTJA ettepanek on säte ümber sõnastada selliselt, et esindaja peab olema pädev ja tal peab olema ligipääs andmetele. TTJA sõnastusettepanek on:

„1) määrama pädeva tuumamaterjali ala esindaja, kellele on tagatud ligipääs tuumamaterjali andmetele.“. Muudatus on kooskõlas Euratomi ja IAEA praktikaga.

90. Eelnõu § 72. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet uue lõikega, mis ütleb, et vastutus on tuumamaterjali omaval isikul ja vastutus ei ole üleantav. TTJA sõnastusettepanek on: „(X) Tuumamaterjali omav isik vastutab käesolevas paragrahvis sätestatud kohustuste täitmise eest. Vastutus ei ole üleantav ning jääb tuumamaterjali omavale isikule ka juhul, kui üksikuid ülesandeid täidab tema nimel kolmas isik.“.
91. Eelnõu § 73 lõiget 4. TTJA teeb ettepaneku sätet täiendada selliselt, et see oleks vastavuses IAEA pikaajalise jälgitavuse põhimõttega ja Euratom *safeguards*’i praktikale. TTJA sätte terviksõnastuse ettepanek on: „(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud andmeid tuleb tuumamaterjali registris säilitada seni kuni tuumamaterjal asub ehitises ning vähemalt 30 aastat pärast seda, kui tuumamaterjal on ehitisest eemaldatud või kuni rahvusvaheliste kaitsemeetmete kohustuste lõppemiseni, kui see on pikem.“.
92. Eelnõu § 73. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet uue lõikega, et täpsustada andmete esitamise kohustust ja selle rikkumise tagajärgi. TTJA sõnastusettepanek on: „(X) Tuumaohutusloa omaja on kohustatud esitama tuumamaterjali riiklikku registrisse õiged, täielikud ja ajakohased andmed viivitamata pärast andmete tekkimist. Andmete esitamise kohustuse rikkumine on käsitatav tuumaohutusloa nõuete olulise rikkumisena.“.
93. Eelnõu § 75 lõige 2. TTJA teeb ettepaneku lõike esimesest lausest välja jätta sõnad „asjassepuutuvalt käitajalt“. Muudatus on vajalik, kuna kohustuslik käitaja nõusolek ei ole kooskõlas IAEA ega Euratom praktikaga. Välisinspektori lubamine tuumakäitise kontrollimisele ei tohi sõltuda käitaja suvast. Küll aga on asjakohane küsida käitaja arvamust välisinspektori kontrollimisele lubamise kohta.
94. Eelnõu § 76. TTJA teeb ettepaneku lisada sättesse uus lõige, mis täpsustab teavitamiskohustuse sisu, et anda pädevale asutusele vajalikku infot teadus- ja arendustegevuse potentsiaalse mõju kohta tuumaohutusele ja tuumakontrollimeetmete kohustustele. TTJA ettepanek on sõnastada uus lõige järgmiselt: „(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud teavitus peab sisaldama tegevuse kirjeldust, kasutatavaid meetodeid, võimalikke riske ning hinnangut tegevuse mõjule tuumajulgeoleku või kaitsemeetmete rakendamise kohustuse täitmisele.“.
95. Eelnõu § 80. TTJA teeb ettepaneku täiendada sätet uue lõikega, millega kehtestatakse infoturbe miinimumnõuded. TTJA teeb ettepaneku sõnastada uus lõige järgmiselt: „(X) Kiirgusallikat ja tuumamaterjali käsitlevate andmete töötlemisel tuleb rakendada infoturbe meetmeid, mis vastavad vähemalt riigi infoturbestandardi või ISO 27001 nõuetele, tagades logimise, monitoorimise ja juurdepääsukontrolli.“.
96. Eelnõu 13. peatükk (§-id 82-85). TTJA teeb ettepaneku 13. peatükk (Riiklik järelevalve ja auditid) tõsta 15. peatüki (Vastutus) ette. Sama loogika on ka teistes seadustes (nt KiS, EhS jt). Harjumuspärasest kohast on pädeval asutusel riikliku järelevalve ja süüteomenetluse sätteid lihtsam leida.
97. Eelnõu § 85. TTJA juhib tähelepanu, et ühestki paragrahvi lõigetest ei selgu, milline asutus korraldab riikliku auditi ja vastastikhindamise läbi viimise. TTJA hinnangul tuleb vastav pädevus eelnõuga sätestada. Näiteks KiS § 29 lõigetes 2 ja 3 on need ülesanded antud Kliimaministeeriumile.

98. Eelnõu § 88 lõige 1. TTJA juhib tähelepanu, et sättes on osad terminid defineeritud Viini 1963. aasta tuumakahjustuse hüvitamise konventsiooni alusel ja osad Viini 1997. aasta tuumakahjustuse hüvitamise konventsiooni alusel, kuid seletuskirjas ei ole selgitatud vajadust termineid defineerida 1997. a konventsiooni alusel. TTJA hinnangul tuleb eelnõu seletuskirjas selgitada terminite defineerimist kahe konventsiooni kaudu.
99. Eelnõu § 90 lõige 6 punkt 2. TTJA juhib tähelepanu, et viide sama paragrahvi lõike 1 punktile 2 on ekslik – õige on viidata sama paragrahvi lõike 5 punktile 2.
100. Eelnõu § 90. TTJA leiab, et vältida nõ vastutuslõhesid ja tagada vastutuse selgus kogu tegevuse vältel, tuleks kaaluda sellise nõude kehtestamist, mis kohustab tuumamaterjali eest vastutuse ülemineku kirjaliku kokkuleppe sõlmimiseks taotlema pädeva asutuse luba, ja samuti tuleks kehtestada sellise loa andmise menetluse reeglid, et pädev asutus saaks teha eelnõu §-is 91 sätestatule sarnase otsuse. On oluline, et pädev asutus saaks kontrollida tulevase vastutava isiku vastavust tuumaohutusnõuetele ja tema finantsvõimekust enne vastutuse ülemineku kokkuleppe sõlmimist.
101. Eelnõu § 95 lõige 1 punkt 1. TTJA teeb ettepaneku lisada sätte lõppu fraas „, välja arvatud juhul, kui kahju põhjustas tuumakäitise vastu suunatud terroriakt või sabotaaž“. IAEA ja teiste Euroopa riikide praktika on, et terrorism ei vabasta käitajat tsiviilvastutusest, kuna julgeolekuriskid kuuluvad käitaja riskisfääri.
102. Eelnõu § 96 lõige 1. TTJA ettepanek on lisada sätte lõppu fraas „, mis katab hüvitisnõuded käesoleva seaduse §-s 94 sätestatud vastutuse piirmäära ulatuses.“. TTJA jagab IAEA seisukohta, mille kohaselt peab tagatise katvus olema selgelt mõõdetav ja prognoositav.
103. Eelnõu § 97. TTJA teeb ettepaneku siduda aegumise kulgemine kahju põhjusliku seose teadusliku tuvastamisega. Ettepanek on kooskõlas Viini tuumakahjustuse hüvitamise konventsiooni eesmärgiga tagada tõhus õiguskaitse ka viivitatud avaldumisega tuumakahjustuste korral. TTJA ettepanek on täiendada paragrahvi kahe uue lõikega järgmises sõnastuses: „(X) Käesoleva paragrahvis lõikes 3 nimetatud aegumistähtaeg hakkab kulgema hetkest, mil kannatanu sai või pidi mõistlikult teada saada tuumakahjustusest ning selle põhjuslikust seosest tuumaintsidendiga.
(X¹) Kui tuumakahjustuse põhjuslik seos tuumaintsidendiga või kahju ulatus ei ole teaduslikult tuvastatav, peatub aegumistähtaja kulgemine kuni nimetatud asjaolude teadusliku kindlakstegemiseni.“.
104. Eelnõu § 101 lõige 2, § 104 lõige 2 ja § 105 lõige 2. Kuna IAEA ja Euroopa Liidu riikide praktika kohaselt on kõige heidutavam käibepõhine sanktsioon, teeb TTJA ettepaneku juriidilise isiku rahatrahvi siduda tema rikkumisele eelnenud majandusaasta käibega (nt 1%-5% käibest) ja ülempiiriks seada 1 000 000-5 000 000 eurot. See muudatus eeldab karistusseadustikus (KarS) erandi sätestamist KarS § 47 lõikest 2, mis sätestab rahatrahvi ülempiiriks 400 000 eurot.
105. Eelnõu § 109. TTJA teeb ettepaneku lisada eelnõu § 109 punkti 1 järele täiendav punkt, millega defineeritakse KiS pädeva asutusena TTJA. Täiendus on vajalik, kuna eelnõu § 109 punktiga 1 asendatakse KiS-is konkreetne nimetus „Keskkonnaamet“ üldise mõistega „pädev asutus“, kuid KiS-is ei ole sätestatud haldusorganit, kes pädeva asutuse ülesandeid täidab. TTJA teeb ettepaneku sõnastada sätte järgmiselt: „2) seadust täiendatakse paragrahviga 4² järgmises sõnastuses: „§ 4². **Kiirgustegevuse pädev asutus**
Kiirgustegevuse pädev asutus käesoleva seaduse tähenduses on Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (edaspidi *pädev asutus*).“.

106. Eelnõu § 109. TTJA teeb ettepaneku lisada eelnõu § 109 punkti 8 järele täiendavad kaks punkti, millest esimesega jäetakse KiS §-ist 69 välja tekstiosa „(edaspidi *loa andja* või *registreeringu andja*)“ ning teisega asendatakse seaduse tekstis, välja arvatud § 69 pealkiri, sõnad „loa andja“, „registreeringu andja“ ja „kiirgustegevusloa andja“ sõnadega „pädev asutus“ vastavas käändes. Muudatused on vajalikud, et ühtlustada KiS-is terminikasutust, mis välistab eksiarvamuse, et loa andjaks, registreeringu andjaks või kiirgustegevusloa andjaks võiksid olla erinevad haldusorganid. TTJA teeb ettepaneku sõnastada sätted järgmiselt: „9) paragrahvist 69 jäetakse välja tekstiosa „(edaspidi *loa andja* või *registreeringu andja*)“;
10) seaduse tekstis, välja arvatud paragrahvi 69 pealkiri, asendatakse sõnad „loa andja“, „registreeringu andja“ ja „kiirgustegevusloa andja“ sõnadega „pädev asutus“ vastavas käändes;“.
107. TTJA palub eelnõu seletuskirjas läbivalt asendada sõnad „kiirgus- ja tuumaohutuse osakond“ sõnadega „kiirgus- ja tuumaohutuse üksus(ed)“. See muudatus tagab paindlikkuse TTJA struktuuri kujundamisel ega piira seda kohustusliku osakonna moodustamisega.
108. Lisaks eeltoodule peab TTJA vajalikuks märkida, et eelnõus ei ole üldse käsitletud pädeva asutuse otsuste ja menetlustoimingute avalikustamist. Tuumaohutuse seisukohalt oluliste otsuste ja menetlustoimingute kasvõi osaline avalikustamine tagab tuumavaldkonna läbipaistvuse ja aitab vähendada skepsist valdkonna ohutuse osas.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kristi Talving
peadirektor

Maiga Liiv +372 6672076, Maiga.Liiv@ttja.ee

Glea Habicht +372 6201753, Glea.Habicht@ttja.ee